

Проф. д.ик.н. Гарабед Минасян

КОНВЕРГЕНТНА ИКОНОМИКА

София, 2024

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Гарабед Минасян, автор, 2024

© Андрей Димитров, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1380-5

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Институт за икономически изследвания

Проф. д.ик.н. Гарабед Минасян

КОНВЕРГЕНТНА ИКОНОМИКА

СЪДЪРЖАНИЕ

Използвани съкращения	8
Въведение.....	9
1. Икономическа динамика	11
1.1. Брутен вътрешен продукт	11
1.1.1. Ранжиране в ЕС.....	11
1.1.2. Промислено производство.....	14
1.1.3. Икономическа конвергенция и еврозона	19
1.2. Инвестиции	20
1.2.1. Инвестиционна активност.....	21
1.2.2. Износ на национален капитал	26
1.2.3. Приток на чуждестранен капитал.....	35
1.3. Цени	45
1.3.1. Ценови трансформации	45
1.3.2. Ценова конвергенция	48
1.3.3. Ценови структурни изменения.....	55
1.4. Разходи за труд.....	62
1.4.1. Измерители на макроикономически дисбаланси в ЕС	62
1.4.2. Разходи за единица труд.....	63
1.4.3. Заетост в общественения и частния сектор	65
1.5. Реална vs. номинална конвергенция.....	67
1.5.1. Социално-икономическата интеграция в ЕС.....	67
1.5.2. Критериални основи.....	68
1.5.3. Пътят към еврозона.....	69
1.5.4. Странова специфика	70
1.5.5. Аналитична оценка.....	74

2. Монетарни въздействия	78
2.1. Паричен съвет.....	78
2.1.1. Специфика на паричния съвет.....	78
2.1.2. Валутна политика	80
2.1.3. Валутна структура на вътрешнопаричния оборот.....	83
2.2. Брутни валутни резерви	87
2.2.1. Оценка на величината на брутните валутни резерви	87
2.2.2. Стопанисване на брутните валутни резерви.....	89
2.3. Монетарни ефекти	91
2.3.1. Фактори на монетарните ефекти.....	91
2.3.2. Измерители на елементите на монетарното уравнение.....	94
2.3.3. Количествени ефекти от монетарните въздействия	96
2.4. Търговско банкиране	104
2.4.1. Лихвени равнища	105
2.4.2. Финансови показатели и структури	110
3. Фискални турбуленции	116
3.1. Акценти в приходната част	
на Консолидирания държавен бюджет	116
3.1.1. Нерегламентирана икономическа дейност	118
3.1.2. Европейска финансова подкрепа	121
3.1.3. Ефектът „плосък данък“	123
3.1.4. Плосък данък и социално неравенство	128
3.2. Акценти в разходната част	
на Консолидирания държавен бюджет	133
3.2.1. Темпорална структура.....	133
3.2.2. Капиталови разходи	137
3.2.3. Инвестиционни стимули	140
3.2.4. Публични инвестиции	143
3.2.5. Фискален резерв и държавен дълг	146
3.2.6. Непремерена фискална политика	151
3.3. Дефицит/излишък в Консолидирания държавен бюджет.....	152
3.3.1. Финансово-икономическа оценка.....	152
3.3.2. Критерии за избор на бюджетен дефицит	156
3.3.3. Определяща макроикономическа среда.....	159

4. Институционална ирационалност.....	167
4.1. Неикономически ограничители на икономическия растеж	167
4.1.1. Цената на политическата лоялност.....	168
4.1.2. Психологически елементи.....	172
4.1.3. Социологически особености	175
4.1.4. Специфика на управленския менталитет	182
4.2. Парламентарни кривици	189
4.2.1. Неустойчиво законодателство	189
4.2.2. Специфика на местния парламентаризъм	197
5. Заключение	203
6. Цитирана литература	211

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

CPI – Consumer Price Index	НСИ – Национален статистически институт
DEM – Германска марка	НТООД – Нетърговски организации, обслужващи домакинствата
EUR – Евро	нчн – На човек от населението
PPI – Producer Price Index	ПБ – Платежен баланс
ROA – Return on Assets	ПВР – План за възстановяване и развитие
ROE – Return on Equity	ПИБ – Първа инвестиционна банка
БВП – Брутен вътрешен продукт	ПИНК – Презгранично изтичане на национален капитал
БВР – Брутни валутни резерви	пп – Процентни пункта
БНБ – Българска народна банка	ПС – Паричен съвет
БООК – Бруто образуване на основен капитал	ПЧИ – Преки чуждестранни инвестиции
ВУЗ – Висше учебно заведение	РЕТ – Разходи за единица труд
ДВ – Държавен вестник	СИБ – Съвет за икономическа взаимопомощ
ДЦК – Държавни ценни книжа	СНФУ – Стоки и нефакторни услуги
ЕК – Европейска комисия	СПО – Скорост на парично обращение
ЕС – Европейски съюз	ТБ – Търговска банка
ЕС-27 – Всички 27 страни – членки на ЕС, към 2020 г.	УС – Управителен съвет
ЕЦБ – Европейска централна банка	ФР – Фискален резерв
ЗБНБ – Закон за БНБ	ХИПЦ – Хармонизиран индекс на потребителските цени
КДБ – Консолидиран държавен бюджет	ЦБ – Централна банка
КТБ – Корпоративна търговска банка	ЦИЕ – Централна и Източна Европа
МФ – Министерство на финансите	
НДД – Нетен държавен дълг	
НООП – Нетен общ оперативен приход	
НС – Народно събрание	

ВЪВЕДЕНИЕ

България се включи в ЕС заедно с Румъния през 2007 г. Още през следващата 2008 г. светът бе разтърсен от чувствителна финансово-икономическа криза. Бившите страни –членки на СИВ, до 1989 г., които по-късно се включиха към ЕС (страни СИВ-ЕС), потърсиха всяка своя път към социално-икономически просперитет. Определяща бе всестранната помощ, оказвана от ЕС.

Към групата СИВ-ЕС се включват общо девет страни. Това са: България, Естония, Латвия, Литва, Полша, Румъния, Словакия, Унгария и Чехия. Те стартираха своя път към членство в ЕС от сравними социално-икономически позиции. Това е причината, поради която продължават да бъдат в относително сравними позиции по отношение на икономическия си просперитет.

От началото на 90-те години на миналия век всички страни СИВ-ЕС се ориентираха към членство в ЕС. Подготовката за членство в ЕС реструктурира икономиките на въпросните страни. Преходът към пазарни взаимоотношения се осъществи с променлив успех. Към края на 80-те години на миналия век наредбата на страните СИВ-ЕС по БВП на човек от населението (нчн) бе с малка вариация, но с времето започнаха да се открояват по-съществено различията. Постепенно България се очерта като страна, която не съумява успешно да се адаптира към променените условия и към първата четвърт на XXI в. зае твърда опашкарска позиция в ЕС.

Към края на втората декада на XXI в. четири от изброените по-горе страни СИВ-ЕС са членки на еврозоната. Това са: Сло-

вакия (2009), Естония (2011), Латвия (2014) и Литва (2015). България функционира с въведен ПС в средата на 1997 г. с фиксирана местна валута първо към германската марка, а по-късно към еврото. Към първата половина на третата декада на XXI в. България изявява официално желание за включване към еврозоната, но усилията ѝ остават неподкрепени от явни и неявни количествени и качествени критерии. Останалите четири страни в дерогация (Полша, Румъния, Унгария и Чехия) са с регулирано плаващ валутен курс спрямо евро и към началото на третата декада на XXI в. не са изразили официално желание за включване към еврозоната.

Оценяваният период в настоящото монографично изследване е основно от 2008 до 2022 г. Той се разделя на два специфични подпериода. Първият подпериод е до 2019 г. включително, който включва относително устойчиви условия за икономически растеж. Вторият подпериод е 2020–2022 г.

В началото на 2020 г. се развихри пандемията Ковид-19, която стартира процес на императивни здравни ограничения, съпроводени от неизбежна икономическа рецесия. Отделните страни абсорбираха неочакваното развитие на условията по различен начин в съответствие със своята собствена специфика. В средата на 2020 г. стартира мащабен План за възстановяване и развитие на ЕС, предвиждащ и постепенен преход към т.нар. зелена икономика. В началото на 2021 г. Русия нахлу в съседната ѝ държава Украйна и това постави европейската икономика на качествено нови релси.